

**O'ZBEKISTONDA AHOLI SONI VA MEHNAT BOZORI: HOZIRGI AHVOLI,
MUAMMOLAR VA RIVOJLANISH PERSPEKTIVALARI**

Mo'ydinjonova Durdonaxon Ilhomjon qizi

durdonaxonm.work@gmail.com

Toshkent axborot texnologiyalari universiteti Farg'ona filiali

Abdusalomova Ziynatbegim Otabek qizi

ziynatbegimabdusalomova151@gmail.com

Toshkent axborot texnologiyalari universiteti Farg'ona filiali

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14865187>

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida aholi soni va mehnat bozorining hozirgi holati, mavjud muammolar va ularni hal etish bo'yicha takliflar ko'rib chiqiladi. Aholi sonining o'sishi va mehnat bozori tizimining rivojlanishi mamlakat iqtisodiyoti uchun muhim ahamiyatga ega bo'lib, bu jarayonlar o'zaro bog'liq va bir-birini mustahkamlashga xizmat qiladi. Maqolada shuningdek, O'zbekistonning mehnat bozori, ishsizlik darajasi, kadrlar ta'limi va migratsiya jarayonlari tahlil etiladi. Tahlil davomida ayniqsa, yoshlar, ayollar va qishloq aholisining mehnat bozoriga integratsiyasi masalalari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Aholi soni, mehnat bozori, ishsizlik, iqtisodiy o'sish, kadrlar tayyorlash, migratsiya, demografik o'zgarishlar, iqtisodiy siyosat, mehnat resurslari.

**POPULATION AND LABOR MARKET IN UZBEKISTAN: CURRENT SITUATION,
PROBLEMS AND DEVELOPMENT PROSPECTS**

Abstract. This article examines the current state of the population and labor market in the Republic of Uzbekistan, existing problems and proposals for their solution. Population growth and the development of the labor market system are of great importance for the country's economy, and these processes are interconnected and serve to reinforce each other. The article also analyzes the labor market of Uzbekistan, the unemployment rate, personnel education and migration processes. During the analysis, the issues of integration of youth, women and rural residents into the labor market are especially considered.

Keywords: Population, labor market, unemployment, economic growth, personnel training, migration, demographic changes, economic policy, labor resources.

**НАСЕЛЕНИЕ И РЫНОК ТРУДА В УЗБЕКИСТАНЕ: СОВРЕМЕННОЕ
СОСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ**

Аннотация. В данной статье рассматривается современное состояние населения и рынка труда в Республике Узбекистан, существующие проблемы и предложения по их решению. Рост численности населения и развитие системы рынка труда важны для экономики страны, эти процессы взаимосвязаны и служат усилению друг друга. В статье также анализируются рынок труда, уровень безработицы, подготовка кадров и миграционные процессы Узбекистана. В ходе анализа особенно рассматриваются вопросы интеграции молодежи, женщин и сельского населения на рынок труда.

Ключевые слова: Население, рынок труда, безработица, экономический рост, подготовка кадров, миграция, демографические изменения, экономическая политика, трудовые ресурсы.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi, Markaziy Osiyo mintaqasida joylashgan va iqtisodiy rivojlanishning yangi bosqichiga qadam qo'yayotgan davlatdir. Mamlakatda aholi sonining o'sishi va mehnat bozori tuzilmasi o'zgarishi iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Demografik o'zgarishlar, aholi tarkibidagi yoshlar nisbati, qishloq va shaharlardagi mehnat bozorining holati mamlakatning iqtisodiy salohiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Mehnat bozoridagi muammolar, ishsizlik, ishchi kuchining malakali bo'lishi va migratsiya jarayonlari mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda katta ahamiyatga ega.

METODOLOGIYA

Maqolada O'zbekistonning aholi soni va mehnat bozoriga oid statistik ma'lumotlar, milliy va xalqaro tashkilotlar tomonidan e'lon qilingan tahlillar, ilmiy va amaliy tadqiqotlar keltirilgan. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi va Mehnat va aholini ijtimoiy himoya qilish vazirligi tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlar asosida aholi sonining o'sishi, mehnat bozorining taqsimoti va uning iqtisodiy ahamiyati tahlil qilingan.

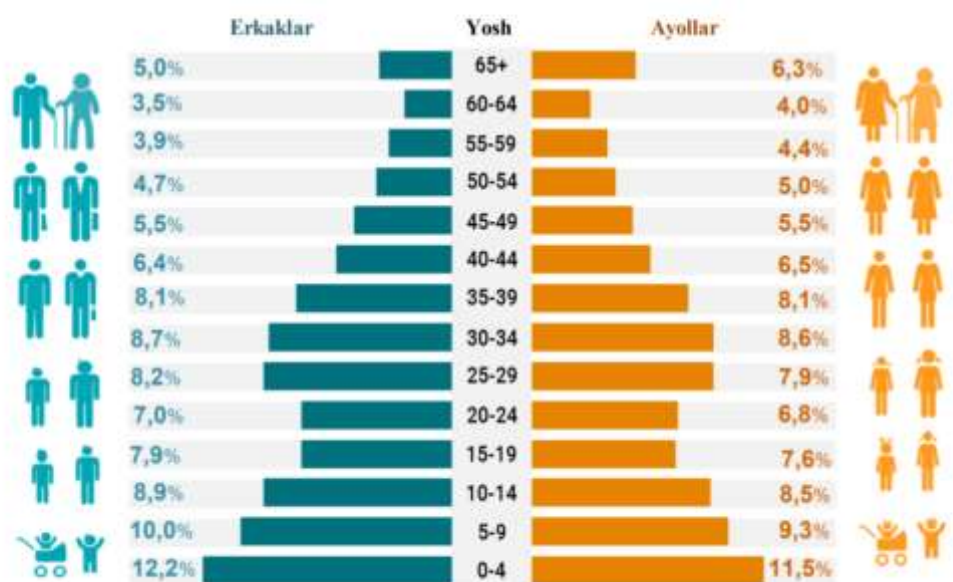
Tahlil metodologiyasi sifatida statistik tahlil, taqqoslash usullari va demografik model sifatida prognozlash metodlari qo'llanilgan. Bu usullar orqali O'zbekiston mehnat bozorining o'zgarishlar dinamikasi, ishchi kuchining taqsimoti va yirik demografik guruhlar o'rtasidagi farqlar o'rganilgan.

O'zbekiston Respublikasida aholi sonining o'sishi demografik va iqtisodiy jarayonlar bilan chambarchas bog'liq. Aholi sonining o'sishi nafaqat tabiiy ko'payish, balki migratsiya, ishchi kuchining harakati, iqtisodiy o'sish va ijtimoiy siyosat bilan ham bevosita aloqador. O'zbekistonda

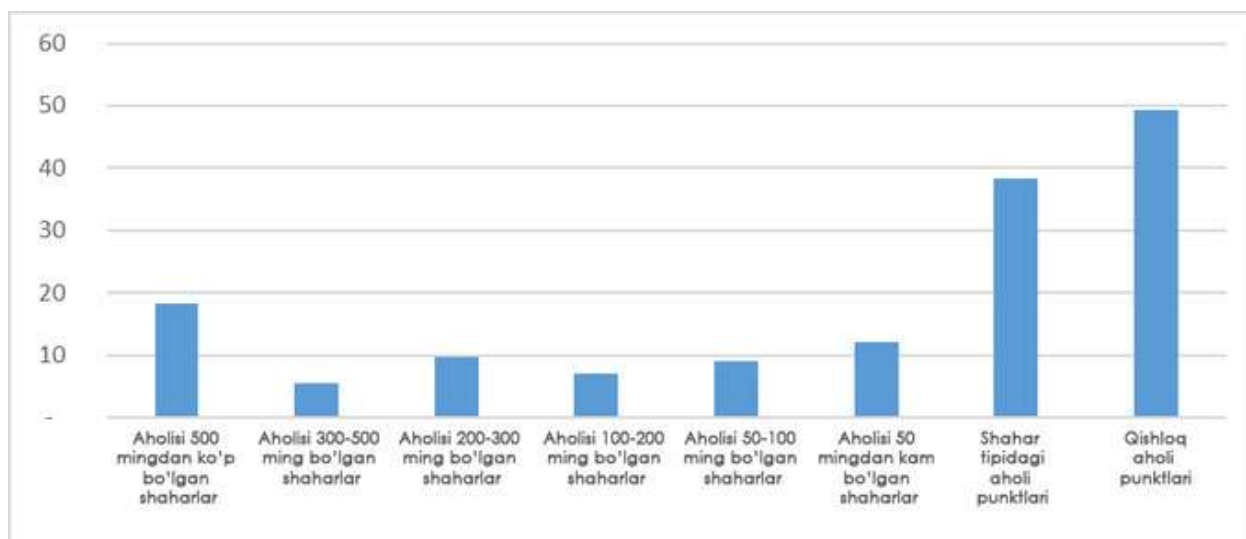
aholi sonining o'sishi asosan tabiiy ko'payish orqali amalga oshmoqda. Tabiiy ko'payish — bu tug'ilishlar soni va o'limlar sonining farqidan kelib chiqadigan demografik ko'rsatkichdir. 2024 yil oxiriga kelib, O'zbekistonda aholi soni 35 milliondan oshdi, bunda yiliga o'rtacha 600 000 dan ortiq tug'ilish va 150 000 ga yaqin o'lim qayd etilmoqda. Aholining tabiiy o'sishi ko'p jihatdan yoshlarning yuqori foizini tashkil etadi. O'zbekistonda tug'ilish darajasi yuqori bo'lib, 2023 yilda tug'ilish koeffitsienti 22.3 promil (1000 kishiga 22.3 tug'ilish)ni tashkil etdi, bu esa rivojlangan mamlakatlarga nisbatan yuqori ko'rsatkichdir. Tug'ilishning yuqori darajasi yoshlar nisbati ortib borayotganini anglatadi. Bu esa o'z navbatida, mehnat bozoriga kiradigan yangi ishchi kuchi, ya'ni yosh kadrlar sonining ko'payishini ta'minlaydi.

Aholining yosh guruhlari va jinsi bo'yicha taqsimlanishi

2024-yil 1-yanvar holatiga

Aholi tarkibida yoshlar soni katta o'rin tutadi. 2024 yilgi ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekistonda 30% dan ortiq aholi 14 yoshgacha bo'lgan yoshlar tashkil etadi. Bu yoshlar kelajakda mehnat bozoriga kirib, mamlakat iqtisodiyotiga o'z hissasini qo'shishadi. Aholi tarkibining yosh bo'lishi, ayniqsa, uzoq muddatda iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishi mumkin. 2024 yilga kelib, shahar aholisi umumiy aholi sonining 50% dan ortishini tashkil qiladi. Urbanizatsiya nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy o'zgarishlarni ham keltirib chiqaradi. Shaharlarda yangi ish o'rinlari va ijtimoiy infratuzilma (ta'lim, tibbiyot, uy-joy va transport)ni rivojlantirishga qaratilgan islohotlar zarur. Shaharlarda aholi sonining ortishi, shu bilan birga, qishloqlarda aholi zichligining pasayishini keltirib chiqaradi.

O'zbekistonda aholi sonining o'sishiga sezilarli darajada ta'sir etuvchi yana bir omil bu migratsiya jarayonlaridir. O'zbekiston Respublikasi o'zining migratsiya salohiyatiga ega, ya'ni nafaqat iqtisodiy sabablarga ko'ra, balki siyosiy va ijtimoiy omillar tufayli ham o'z fuqarolari chet elga ishlashga chiqib ketmoqda. O'zbekistonda aholi sonining o'sishi ijtimoiy xizmatlar sifatini yaxshilash, sog'liqni saqlash tizimini kuchaytirish va ta'lim tizimining samaradorligini oshirishni talab etadi. O'zbekistonda aholi sonining o'sishi kelajakda iqtisodiy o'sish uchun imkoniyatlar yaratishi mumkin. Mamlakatda yoshlar sonining ko'pligi iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, yangi sanoat tarmoqlarini rivojlantirish va texnologiyalarni joriy etishga yordam beradi. Shu bilan birga, aholi o'sishining iqtisodiy samaradorligini oshirish uchun ta'lim tizimi, mehnat bozorini modernizatsiya qilish va ish joylarini yaratish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar zarur. Shuningdek, O'zbekistonda aholi sonining o'sishiga qarshi bir qator ijtimoiy va iqtisodiy chora-tadbirlar amalga oshirilishi kerak.

Mehnat bozori iqtisodiyotning muhim qismlaridan biri bo'lib, u mamlakatning ishlab chiqarish salohiyatini va iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda katta rol o'ynaydi. O'zbekistonning mehnat bozori zamonaviy iqtisodiyotning ehtiyojlariga moslashishi zarur bo'lgan murakkab tizimdir. Mehnat bozoridagi muammolarni chuqur tahlil qilish va hal etish, mamlakatning iqtisodiy o'sishini rag'batlantirish uchun juda muhimdir. Bu mehnat resurslari sonining o'sishi mehnat bozoridagi raqobatni kuchaytiradi va ish bilan ta'minlash, malakali kadrlar tayyorlash kabi muammolarni yuzaga keltiradi. Aholi o'sishi va mehnat bozoriga kirish jarayonlarining ko'payishi mehnat bozorining strukturaviy o'zgarishlariga olib kelmoqda, shuning uchun mehnat bozorining samarali ishlashi uchun davlat tomonidan muayyan siyosatni amalga oshirish zarur.

Klassifikator_en	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Republic of Uzbekistan	117.5	91.4	82.5	97.3	124.5	154.2
Republic of Karakalpakstan	4.4	4.3	3.4	4.4	5.7	7.2
Andijan region	7.8	5.1	4.7	6.3	9.1	11.3
Bukhara region	5.9	4.4	2.8	3.7	5	6.1
Jizzakh region	3.4	2.3	1.9	2.4	2.9	3.8
Kashkadarya region	6.4	4.6	3.5	5.3	7.3	9.2
Navoi region	2.9	2.4	2.1	2.6	3.7	4.6
Namangan region	6.7	4.5	5.3	5.5	6.6	8.7
Samarkand region	10.9	8.9	4.8	6.5	9.2	11.8
Surkhandarya region	5.3	4.4	2	2.8	4.5	6.1
Syrdarya region	2.9	2.5	2.5	2.7	3	3.5
Tashkent region	13.5	10.1	13.5	14.1	16.5	20
Fergana region	8.3	6	5.3	6.7	8.7	10.5
Khorezm region	5.5	3.5	5.4	5.8	6.4	7.7
Tashkent city	33.6	28.4	25.3	28.5	35.9	43.7

Mehnatga layoqatli yoshdagi mehnatga layoqatli aholi soni
29/08/2024 (<https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/labor-market-2>)

O'zbekistonning mehnat bozoridagi eng katta muammolardan biri ishsizlikdir. Ishsizlik darajasi mamlakat iqtisodiyoti uchun jiddiy tahdid bo'lib, ayniqsa yoshlar va ayollar orasida yuqori. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2023 yil oxiriga kelib, O'zbekistonda 15-24 yoshli ishsizlar soni umumiy ishsizlikning katta qismini tashkil qiladi. Bu yosh guruhida mehnat bozoriga kirishning qiyinligi, ularga mos ish joylarining yetishmasligi va malakali kadrlar tayyorlash tizimining noaniqligi ishsizlikning yuqori darajasiga olib keladi. Shuningdek, O'zbekistonda ayollarning mehnat bozoridagi ishtiroki hali ham past. Ko'plab ayollar, ayniqsa, qishloq hududlarida ish o'rinlarini topishda qiyinchiliklarga duch keladilar. Bu o'z navbatida gender tengsizlikni kuchaytiradi va mamlakat iqtisodiyotining salohiyatidan to'liq foydalanish imkoniyatlarini cheklaydi. O'zbekistonda mehnat bozorining eng katta muammolaridan biri — malakasiz ishchi kuchining mavjudligi. Malakali mutaxassislarning yetishmasligi, ayniqsa texnologiya, sanoat va xizmatlar sohasida iqtisodiy o'sishning oldini oladi. Buning natijasida, ish beruvchilar malakali mutaxassislarga ehtiyoj sezishmoqda, lekin mehnat bozorida malakali ishchilarni topish qiyinlashmoqda. Shu bilan birga, kasb-hunar ta'limining zamonaviy talablar va mehnat bozorining ehtiyojlariga mos ravishda rivojlanmasligi, ayniqsa, texnik va amaliy kasblarga ehtiyojni to'liq qondirmaydi. Yangi sanoat tarmoqlarining paydo bo'lishi, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi kabi omillar bu muammoni yanada kuchaytiradi. Migratsiya, mehnat bozorining

muvozanatini buzadi, mehnat resurslarining noto'g'ri taqsimlanishiga olib keladi va iqtisodiy o'sishning barqarorligini tahdid qiladi.

2023-yilning 19–21-oktabr kunlari O‘zbekiston Respublikasi Kambag‘allikni qisqartirish va bandlik vazirligi hamda Migratsiya bo‘yicha xalqaro tashkilot (IOM)ning O‘zbekiston Respublikasi vakolatxonasi tomonidan “Markaziy Osiyoda mehnat migratsiyasi dasturi” bo‘yicha ikkinchi milliy muvofiqlashtiruv mexanizmi yig‘ilishi tashkil qilindi.

<https://stat.uz/uz/matbuot-markazi/qo-mita-yangiliklar/45955-mehnat-migratsiyasi-bo-yicha-seminar-bo-lib-o-tdi>

O'zbekistonning mehnat bozorida migratsiya jarayonlari ham katta rol o'ynamoqda. Ko'plab o'zbekistonliklar chet elga ishlash uchun chiqib ketmoqda, ayniqsa Rossiya, Qozog'iston va boshqa MDH mamlakatlariga. Buning oqibatida, mamlakatda malakali kadrlarning etishmasligi va migratsiya oqibatida ijtimoiy ta'sirlar kuzatilmoqda. Kadrlar tayyorlash va kasb-hunar ta'limi tizimini rivojlantirish bo'yicha muhim islohotlar zarur.

NATIJALAR

Aholi tarkibining yoshlar bilan boyishi – O'zbekistonda 14 yoshgacha bo'lgan yoshlar soni katta foizni tashkil etadi, bu esa kelajakda mehnat bozoriga yangi ishchi kuchining kirishini ta'minlaydi. Biroq, bu jarayon ta'lim va kasb-hunar tayyorlash tizimiga katta yukni soladi, shuning uchun zamonaviy kadrlar tayyorlash va yoshlarning mehnat bozoriga integratsiyasi uchun yangi imkoniyatlar yaratish zarur.

Iqtisodiy o'sish uchun imkoniyatlar – Aholi sonining o'sishi va yoshlar sonining ko'pligi iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishi mumkin. Bu, ayniqsa, yangi sanoat tarmoqlarini rivojlantirish, texnologiyalarni joriy etish va iqtisodiy diversifikatsiyani ta'minlashda yordam beradi. Biroq, mehnat bozorining samarali ishlashi uchun ta'lim tizimi, mehnat bozorini modernizatsiya qilish va ish joylarini yaratish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar zarur.

MUNOZARA

O'zbekistonda aholi sonining o'sishi va mehnat bozorining rivojlanishi iqtisodiy o'sish uchun katta imkoniyatlar yaratmoqda. Aholi tarkibining yoshlar bilan boyishi, ayniqsa, kelajakda mehnat bozoriga yangi ishchi kuchini qo'shadi, ammo bu ta'lim tizimiga katta yukni soladi. Yoshlarni malakali kadrlar sifatida tayyorlash va ishga joylashtirish bo'yicha islohotlar zarur. Shuningdek, urbanizatsiya jarayoni bilan shaharlarda aholi soni ortmoqda. Bu esa, yangi ish o'rinlari yaratishni, ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirishni talab qiladi. Qishloq hududlarida aholi zichligining pasayishi va ish o'rinlari yetishmasligi muammosi ham dolzarb bo'lib, shahar va qishloq o'rtasidagi muvozanatni saqlash zarur.

XULOSA

O'zbekistonda aholi sonining o'sishi va mehnat bozorida o'zgarishlar mamlakat iqtisodiyoti uchun katta imkoniyatlar yaratmoqda. Biroq, bu jarayonlar ta'lim tizimi, mehnat bozorining malakali ishchi kuchi bilan ta'minlanishi, shaharlar infratuzilmasi va migratsiya siyosatini takomillashtirishni talab qiladi. Mamlakatning mehnat bozori tizimini modernizatsiya qilish, yoshlar va ayollarni ishga joylashtirishni yaxshilash va mehnat bozorida malakali mutaxassislar ehtiyojini qondirish bo'yicha amalga oshirilishi kerak bo'lgan keng qamrovli islohotlar, uzoq muddatda iqtisodiy o'sishni ta'minlashga yordam beradi.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2024). "O'zbekistonda Aholi Sonining Dinamikasi". Toshkent: Davlat statistika qo'mitasi.
2. Mehnat va aholini ijtimoiy himoya qilish vazirligi. (2023). "O'zbekistonda Mehnat Bozori Tahlili". Toshkent: Mehnat vazirligi.
3. Xalqaro Mehnat Tashkiloti (XMT). (2022). "Global Mehnat Bozori: Jahon Tahlili va Prognozlar". Genev: XMT.
4. Ergashev, F. (2021). "O'zbekistonda Mehnat Resurslari va Iqtisodiy Rivojlanish". Toshkent: Iqtisodiy tadqiqotlar markazi.
5. <https://stat.uz/uz/matbuot-markazi/qo-mita-yangiliklar/45955-mehnat-migratsiyasi-bo-yicha-seminar-bo-lib-o-tdi>
6. (<https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/labor-market-2>)
7. Xalqaro Mehnat Tashkiloti. (2023). "O'zbekistonda Mehnat Migratsiyasi: Hozirgi Holat va Kelajakdagi Trendlar". Toshkent: IOM.

8. O'zbekiston Respublikasi Bosh Vazirining Matbuot Xizmati. (2023). "O'zbekistonda Aholi Sonining O'sishi: Iqtisodiy Ta'sirlar". Toshkent.
9. O'zbekiston Respublikasi Tashqi Ishlar Vazirligi. (2022). "Mehnat Migratsiyasi va Iqtisodiy Rivojlanish". Toshkent: Tashqi ishlar vazirligi.
10. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiy Tadqiqotlar va Islohotlar Markazi. (2023). "O'zbekistonda Mehnat Bozori: Muammolar va Takliflar". Toshkent.
11. O'zbekiston Respublikasi Statistika Agentligi. (2024). "Demografik O'zgarishlar va Aholi Sonining O'sish Tendensiyalari". Toshkent: Statistika agentligi.
12. O'zbekiston Respublikasi Mehnat va aholini ijtimoiy himoya qilish vazirligi. (2022). "O'zbekistonda Ishsizlik va Bandlik Masalalari". Toshkent: Mehnat vazirligi.
13. O'zbekiston Respublikasi Markaziy Banki. (2023). "Iqtisodiy O'sish va Mehnat Bozoridagi Raqobat". Toshkent: Markaziy Bank.
14. O'zbekiston Respublikasi Davlat Byudjeti va Moliyaviy Hisobotlar Departamenti. (2023). "Demografik O'zgarishlar va Iqtisodiy Siyosat". Toshkent.
15. Xalqaro Bank. (2021). "Markaziy Osiyo Mintaqasida Iqtisodiy O'sish va Mehnat Bozori Tahlili". Dushanbe: Xalqaro Bank.